

DOMONKOS Endre

tudományos főmunkatárs

Budapesti Gazdasági Egyetem, Alkalmazott Tudományok Egyeteme

Külkereskedelmi Kar, Budapest

senior research fellow

Budapest Business School University of Applied Sciences

Faculty of International Management and Business, Budapest, Hungary

Domonkos.Endre@uni-bge.hu

FÜGGETLENSÉGI NÉPSZAVAZÁS ÉS ALKOTMÁNYOS VÁLSÁG KATALÓNIÁBAN

INDEPENDENCE REFERENDUM AND CONSTITUTIONAL CRISIS IN CATALONIA

ABSTRACT

The plebiscite on the independence of Catalonia was adopted by the parliament of the Autonomous Community on 6th September 2017, which was suspended two days later by the Spanish Constitutional Court. Despite the prohibition of the Constitutional Court, the Catalan government decided to hold the illegal referendum on 1st October 2017, which increased the tensions between the Spanish cabinet and the Generalitat as a result of harsh police force's riots. At the end of October 2017, the Catalan regional parliament declared the independence of the Autonomous Community. The reaction of the Spanish government was that it suspended the autonomy of Catalonia and decided to call early elections on 21st December 2017. Although the pro-independence parties (JuntsxCat and Esquerra Republicana de Catalunya) won the elections, they could only constitute a stable government by the external support of the radical left-wing party, Alternativa de Esquerres.

The objective of my essay is to evaluate the political and economic consequences of the Catalan plebiscite, which was held on 1st October 2017. The popular vote about the self-determination of Catalonia caused a political and legal uncertainty and influenced the economic situation of the Autonomous Community and Spain negatively. The events which happened in Catalonia contributed to the loss of control over the legislature by a motion of no confidence against the Government of Mariano Rajoy and increased the division between the Catalan and the Spanish society. Because of length constraints, I will not highlight the European Union's policy of the People's Party and the Spanish Socialist Workers' Party. Besides the evaluation of the political and economic outcomes of the Catalan referendum, the main aim of the paper is to give insight into the factors that determined the independence process in Catalonia.

Kulcsszavak: Katalónia, függetlenség, népszavazás, alkotmányos válság, gazdasági és politikai következmények

Keynotes: Catalonia, independence, referendum, constitutional crisis, economic and political consequences

1. Bevezetés

2017. szeptember 6-án a katalán parlament elfogadta a függetlenségi népszavazásról szóló törvényt, melyet a spanyol alkotmánybíróság két nappal később felfüggesztett. A katalán kormány a spanyol taláros testület tiltó határozata ellenére 2017. október 1-jén megtartotta a törvényellenes referendumot, amely a spanyol rendőrség helyenként durva beavatkozása miatt még tovább növelte a spanyol központi kormány és a Generalitat közötti ellentétet. A katalán törvényhozó testület tavaly október végén kinyilvánította az autonóm tartomány függetlenségét. A központi kormány válaszul felfüggesztette Katalónia autonómiáját és előrehozott tartományi választásokat írt ki, melyre 2017. december 21-én került sor. A 2017 december végén rendezett választásokat ugyan a centrista Ciudadanos nyerte meg, de Spanyolország alkotmányos egysége mellett kiálló politikai pártok összesen 57 mandátumot szereztek a 135 fős katalán törvényhozásban, amely nem volt elegendő a kormányalakításhoz. Hosszas tárgyalások után a függetlenségpárti erők (Junts per Catalunya és Esquerra Republicana de Catalunya) kompromisszumos megállapodást kötöttek a Generalitat elnökének személyében és a kormányprogramban. A tartományi parlament 2018. május 14-én a radikális függetlenségpárti Quim Torrárt választotta meg a Katalán Autonóm Közösség új elnökévé.

Tanulmányom célja a 2017. október 1-jén rendezett alkotmányellenes függetlenségi népszavazás politikai következményeinek értékelése mellett annak megválaszolása milyen hatást gyakorolt a függetlenségi folyamat az ibériai ország és Katalónia gazdasági életére? A katalán önállóságról szóló népszavazás politikai és jogi bizonytalanságot teremtett az autonóm tartományban, amely kedvezőtlenül befolyásolta Spanyolország, és ezen belül Katalónia gazdasági helyzetét. A katalóniai fejlemények nagymértékben hozzájárultak a Mariano Rajoy-vezette jobbközép konzervatív kormány bukásához és a spanyol–katalán társadalom közötti megosztottság növekedéséhez. Ugyanakkor terjedelmi korlátok miatt nem kívánok foglalkozni a néppárti és a jelenleg kormányzati pozícióban lévő szocialista kisebbségi kormány európai uniós politikájával. Vizsgálódásom középpontjában – a függetlenségi népszavazás politikai és gazdasági következményeinek elemzése mellett – a katalán függetlenedési folyamatot meghatározó tényezők bemutatása áll.

2. A függetlenségi népszavazás előzményei

A katalán tartományi parlament 2017. szeptember 6-án fogadta el az október 1-jén rendezett függetlenségi népszavazásról szóló törvényt. A jogszabály összesen 34 cikkelyt tartalmazott és részletesen meghatározta a voksoláson való részvételre jogosultak körét és a szavazóhelyiségek felállítására vonatkozó szabályozást. A törvényjavaslat elfogadása erőteljesen megosztotta a katalán politikai pártokat. Míg Katalónia egyoldalú elszakadását szorgalmazó Junts pel Sí és a baloldali radikális, Katalán Köztársasági Baloldal (Esquerra Republicana de Catalunya), továbbá a rendszerellenes politikai erő, az Alternativa de Esquerres frakciója igennel szavazott, addig a Ciudadanos, a Katalán Szocialista Párt (PSC) és a Spanyol Néppárt (PP) képviselői a népszavazásról szóló törvényjavaslat záró szavazásakor elhagyták az üléstermet.¹ A jogi átmenet és a köztársaság megteremtéséről szóló törvényt előzetes szakértői véleményezés nélkül terjesztették be a katalán parlamentnek. További problémát jelentett, hogy az ellenzék számára lehetőséget sem biztosítottak az érdemi vitára és a módosító javaslatok megfogalmazására. Vagyis a jogszabályt a függetlenségi pártok – a házszabály rendelkezéseivel ellentétesen – és az ibériai ország alkotmányos szabályozását mellőzve fogadtatták el a tartományi törvényhozó testülettel.

A jobbközép kormányzó Spanyol Néppárt (PP) – a Spanyol Szocialista Munkáspárttal (PSOE) és a centrista Ciudadanossal együtt – határozottan visszautasította és alkotmányellenesnek tartotta a függetlenségi népszavazásról szóló törvényt. Mariano Rajoy néppárti kormányfő kijelentette, hogy biztosítani fogja az ibériai ország egységét és alkotmányos eszközökkel akadályozza meg az egyoldalú függetlenséget megfogalmazó törvénytelen referendumot. A Minisztertanács 2017. szeptember 7-én Alkotmánybíróságon támadta meg a délnyugat-európai állam alkotmányával ellentétes jogszabályt.² A taláros testület szeptember 8-án egyhangú döntéssel felfüggesztette a „jogi átmenet és a Katalán Köztársaság megteremtéséről” szóló törvényt, a népszavazás megrendezésével, továbbá a választási bizottság tagjainak kinevezésével kapcsolatos rendeleteket. Az Alkotmánybíróság döntésében a spanyol nemzet egységének és oszthatatlanságának elvét hangsúlyozta. Az alkotmánybírósági határozattal egyidejűleg, az államügyész, José Manuel Maza panaszbeadvánnyal fordult a Legfelső Bírósághoz a Generalitat elnöke, Carles Puigdemont és a katalán kormány tagjai ellen a függetlenségi népszavazásról szóló törvény elfogadása miatt.

A spanyol Alkotmánybíróság döntése tovább növelte a spanyol és katalán kormány közötti érdekellentétet. A katalán kabinet tagjai a népszavazás előtti időszakban felelőtlen kijelentéseikkel és alkotmányellenes

cselekedeteikkel tovább növelték a madridi és a tartományi kormány közötti feszültséget.

A népszavazást megelőző hetekben valamennyi nagy közvélemény-kutató cég közzétette felmérését Katalónia függetlenségével kapcsolatosan. A Metroscopia és a SIGMA DOS közvélemény-kutató cégek 2017 szeptember végén készített felmérései azt igazolták, hogy a katalán társadalom rendkívül megosztott a függetlenedés kérdésében. A megkérdezettek többsége (57 százalék) azon a véleményen volt, hogy a Generalitat elnökének inkább a központi kormánnyal kellett volna tárgyalásos úton megállapodnia, mint Baszkföld esetében. Ugyanakkor a spanyol kormány felelősségével kapcsolatos kérdésre a válaszadók 82 százaléka úgy válaszolt, hogy Mariano Rajoy jobbközép kormánya inkább hozzájárult a függetlenségi folyamat megerősödéséhez, mintsem gyengítette azt. A katalánok 61 százaléka tehát már az alkotmányellenes referendum előtt azt az álláspontot képviselte, hogy a népszavazás nem tekinthető legitimnek és nemzetközi jogi értelemben érvényesnek.³

Az 1978. évi spanyol alkotmány a spanyol nemzet egységének és oszthatatlanságának alapelvét hangsúlyozza. Az alapcharta ugyanakkor elismeri az ibériai országot alkotó történelmi nemzetiségek autonómiához való jogát. A spanyol alkotmány 149. cikkelye taxatív felsorolja központi kormány kizárólagos hatáskörébe tartozó területeket. A 32. § értelmében a népszavazás és népi kezdeményezés a központi kormány diszkrecionális jogköre.⁴ Az alkotmány egyértelműen fogalmaz: csak országos horderejű kérdésekben lehet népszavazást rendezni, az egyes autonóm közösségek nem rendelkeznek ilyen jogosítvánnyal.

A katalán függetlenségi népszavazás megértéséhez érdemes megvizsgálni a jelenleg hatályos spanyol alkotmányos szabályozás mellett az Európai Unióról szóló Szerződést vonatkozó rendelkezését. Az EUSZ 4. cikkelyének, 2 bekezdése szerint „az Unió tiszteletben tartja a tagállamoknak a Szerződések előtti egyenlőségét, valamint nemzeti identitását, amely elválaszthatatlan része azok alapvető politikai és alkotmányos berendezkedésének, ideértve a regionális és helyi önkormányzatokat is. Tiszteletben tartja az alapvető állami funkciókat, köztük az állam területi integritásának biztosítását, a közrend fenntartását és a nemzeti biztonság védelmét. Így különösen a nemzeti biztonság az egyes tagállamok kizárólagos feladata marad”.⁵ Az integrációs szervezet működését szabályozó szerződésben tehát az uniós tagországok alkotmányos berendezkedésének és területi integritásának védelme szerepel. Az európai uniós joggyakorlat is azt mutatja, hogy a katalán kormány egyoldalú függetlenségi törekvéseinek nemcsak a jogalapja hiányzott, hanem nem élvezte a nemzetközi közösség támogatását sem.

Mindezek a fejlemények azt mutatták, hogy a katalán függetlenségi népszavazásra rendkívül feszült helyzetben került sor. A katalán kormány az alkotmánybíróság tiltó határozata ellenére is ragaszkodott az elszakadási törekvést is magába foglaló referendum megtartásához, és figyelmen kívül hagyta nemcsak a jelenleg hatályos alkotmányos szabályozást, hanem az európai uniós joggyakorlatot is. A madridi központi kormány pedig nem tett érdemi lépést a katalán kérdés tárgyalásos úton történő rendezésére. A néppárti kormány rugalmatlansága és a katalán kabinet egyoldalú függetlenséget szorgalmazó álláspontja megghiúsított bármilyen kompromisszumos megállapodást Katalónia kérdésében.

3. Az alkotmányellenes népszavazás politikai és gazdasági következményei

A katalán kormány – a spanyol alkotmánybíróság döntése ellenére – 2017. október 1-jén megrendezte Katalónia önrendelkezéséről szóló népszavazást. A függetlenségi referendum azonban a spanyol rendfenntartó erők (csendőrség és rendőrség) és a tüntetők közötti összecsapáshoz vezetett. A rendőrség gumilövedéket vetett be a tüntetők ellen, amelynek során több mint nyolcszázan megsérültek. Jóllehet, a katalán Főtörvényszék arra utasította a katalán rendőrséget (Mossos d’Esquadra), hogy minden eszközzel akadályozza meg a szavazóurnák és a szavazólapok kiszállítását, ennek ellenére számos helyiségben a katalán rendőri erők nem teljesítették az utasítást, és engedélyezték a szavazás megtartását.⁶

Az október 1-jén rendezett referendumon 5,34 millió katalán választópolgár közül 2,26 millióan járultak az urnákhoz, ami 42,3 százalékos részvételi arányt jelent. Közülük 2,02 millióan szavaztak igennel Katalónia függetlenségére (90 százalék), míg a szavazók 7 százaléka elutasította az autonóm közösség Spanyolországból való kiválását. A szavazatok mintegy 0,89 százaléka pedig érvénytelen volt.⁷ A Generalitat és a függetlenségpárti erők intenzív és mozgósító kampánya ellenére a katalán választópolgárok többsége nem vett részt a törvénytelen népszavazáson, ami egyértelműen bizonyítja, hogy az elszakadás nem rendelkezik elsőprő támogatottsággal a katalán társadalom körében.

A rendőri fellépés az alkotmányos rend és az állampolgárok biztonságának fenntartására irányult, szakszerűnek és arányosnak tekinthető. Ugyanakkor mindkét fél hibát követett el: egyrészt a Generalitatnak, az alkotmánybíróság tiltó határozata ellenére és a spanyol kormány többszöri figyelmeztetése után önmérsékletet kellett volna tanúsítania, s nem kellett volna ragaszkodni az alaptörvénybe ütköző népszavazás megrendezéséhez. A jobbközép madridi kormány pedig abban volt hibás, hogy

az elmúlt időszakban nem indult meg érdemi párbeszéd a központi kormány és a katalán kabinet között. A 2017. október 1-jei tüntetések és erőszakos összecsapások azt mutatták, hogy a spanyol nemzet és a katalánok közötti megosztottság még erőteljesebbé vált. A hatósági fellépés – bár alkotmányossága nem vonható kétségbe – még jobban elmérgesítette az amúgy is rossz katalán–spanyol viszonyt, és nem segítette Katalónia helyzetének átfogó rendezését.⁸

Az eseményt kísérő összecsapások azt mutatták, hogy az autonóm közösségben történt fejleményeket már nem lehetett kizárólag spanyol belügynek tekinteni. A függetlenségpárti tüntetőkkel szembeni rendőri erőszak képsorai bejárták a nemzetközi sajtót is. Ugyanakkor mind az Európai Bizottság elnöke, Jean-Claude Juncker, mind pedig az Európai Unió tagállamai támogatásukról biztosították a Mariano Rajoy vezette jobbközép kormányt, s a tárgyalások fontosságát hangsúlyozták a szembenállás és a megosztottság helyett a spanyol kormány és a katalán Generalitat vezetői között a jogállamiság, valamint az alkotmányosság tiszteletben tartásával.⁹

A Generalitat elnöke és a katalán kormány állításaival ellentétben a katalán népszavazás törvénytelen volt és a nemzetközi közösség egyetlen országa sem ismerte el az eredményét. Valamennyi európai uniós tagállam a spanyol alkotmányos rend elsőbbsége mellett állt ki az elszakadást szorgalmazó referendummal szemben.

A katalán kormány és a madridi kabinet közötti érdekellentétet tovább éllezte a Generalitat elnökének 2017. október 11-én katalán parlamentben mondott beszéde, melynek során Puigdemont kifejtette, hogy Katalónia az október 1-jei függetlenségi népszavazáson elnyerte azt a jogot, hogy önálló állam legyen. A katalán elnök azt javasolta a katalán törvényhozásnak, hogy függessze fel a függetlenség kinyilvánítását annak érdekében, hogy a két fél között tárgyalásos megállapodás jöjjön létre. Puigdemont kijelentette, hogy Katalónia ügye nem belső, hanem európai kérdés, ezért az Európai Uniót kérte fel közvetítőnek a katalán kérdés rendezésére.¹⁰

A jobbközép kormány számára azonban elfogadhatatlan volt a Generalitat elnökének nyilatkozata. Madrid ragaszkodott ahhoz, hogy Puigdemont tisztázza álláspontját a függetlenség kérdésében. Mivel a katalán elnök többszöri felszólítás után sem adott egyértelmű választ a spanyol kabinet kérésére, ezért a spanyol kormány megindította Katalónia autonómiájának felfüggesztéséről szóló eljárást. Válaszul a tartományi parlament függetlenségpárti többsége (Junts pel Sí és a Katalán Köztársasági Baloldal) október 27-én támogatta azt a javaslatot, amely kimondta a Katalán Köztársaság, mint független, demokratikus és szociális állam

létrejöttét, és jóváhagyta az alkotmányozási folyamat megindítását. A 135 fős katalán törvényhozásban 70 képviselő támogatta az indítványt, 10-en voksoltak ellene. A katalán politikai erők függetlenség kérdésében való megosztottságát mutatta, hogy 53-an nem vettek részt a szavazásban. Ugyanezen a napon a Szenátus megszavazta a néppárti kabinet által kidolgozott intézkedéscsomagot, amely az alkotmány 155 cikkelye alapján felfüggesztette Katalónia autonómiáját.¹¹ A Szenátus által elfogadott intézkedések október 28-én léptek hatályba. A rendelkezéseknek megfelelően feloszlatták a katalán kormányt és a tartományi parlamentet. A madridi kormány 2017. december 21-ére előrehozott tartományi választásokat írt ki a Katalán Autonóm Közösségben.¹²

Katalónia függetlenségét nemcsak az Európai Unió, hanem az Egyesült Államok és a nemzetközi közösség sem ismerte el. A katalán parlament által elfogadott függetlenségi határozat ellentétes a jelenleg hatályos spanyol alkotmánnyal és a katalán autonómia státútum rendelkezéseivel. Az Egyesült Államok mellett valamennyi európai uniós tagállam vezetője kiállt Spanyolország területi integritása és szuverenitása mellett.¹³ A radikális függetlenségpárti erők által kezdeményezett egyoldalú elszakadás intézményi és politikai bizonytalanságot teremtett Katalóniában, melynek messzemenő gazdasági következményei voltak.

1. A 2017. október 1-jei függetlenségi népszavazás következtében több mint 3000 vállalat helyezte át székhelyét Katalóniából egy másik autonóm közösség területére. Ennek alapját a Minisztertanács által 2017. október elején – sürgősségi eljárás keretében elfogadott – törvény jelentette, amely megkönnyítette a tartományban működő vállalatok és pénzintézetek gyors székhelyváltását. A legnagyobb pénzintézetek (Caixabank és Banco Sabadell) mellett a multinacionális vállalatok (Gas Natural, Fenosa, Dogi, Mediolanum) is Barcelona helyett inkább Madridba helyezték át székhelyüket.¹⁴ Mindez arra utal, hogy a befektetők számára a jogi és politikai bizonytalanság igen fontos kockázati tényező, amely kihatott a külföldi befektetésekre is. A vállalatok kivonulásával Katalónia jelentős tőke- és jövedelemvesztést szenvedett el.
2. Kedvezőtlenül befolyásolta az autonóm közösség és Spanyolország pénzügyi helyzetét az alkotmányellenes népszavazás és Katalónia függetlenségének megteremtéséről szóló határozat. 2017. október 2-án a madridi értéktőzsde irányadó indexe, az IBEX-35 közel 1,5 százalékpontot esett. A politikai és jogi bizonytalanság érzékenyen érintette a bankszektort. A bankok forgalmi értékvesztésével egyidejűleg a hosszú lejáratú spanyol államkötvények hozama 8 bázisponttal 1,69 százalékra nőtt. A spanyol államadósság-

törlesztési leállás kockázatára köthető piaci biztosítási cserügyletek középárfolyama is jelentősen megemelkedett.¹⁵

3. A spanyol Jegybank (Banco de España) 2017 novemberében közzétett jelentése a függetlenedési folyamat katalán és spanyol nemzetgazdaságra gyakorolt negatív hatásaira hívta fel a figyelmet. A függetlenedés során bekövetkezett politikai bizonytalanság kedvezőtlenül befolyásolta a beruházásokat és a fogyasztást, továbbá a katalán és a spanyol állam pénzügyi helyzetét.¹⁶

Figyelembe véve a katalán és a spanyol nemzetgazdaság szoros gazdasági és kereskedelmi kapcsolatrendszerét, valamint világgazdaságba való integrálódását, Katalónia Spanyolországból való kiválásának rendkívül súlyos gazdasági következményei lennének. Az autonóm tartomány az ibériai ország bruttó hazai termékének 19 százalékát adja. Katalóniában az egy főre jutó jövedelem (vásárlóerő-paritás alapján számítva) meghaladja az európai uniós átlag 107 százalékát, ezért gazdaságilag az Európai Unió egyik legfejlettebb régiója. A katalán nemzetgazdaság alapvetően nyitott, világgazdasági folyamatokra integrált és erőteljesen függ a világgazdasági konjunktúrától. 2016-ban az autonóm tartomány összes exportja elérte a 65 milliárd eurót, amely meghaladta a madridi és a valenciai autonóm közösség kivitelét együttvéve. A katalán gazdaság adja Spanyolország ipari termelésének közel 23 százalékát, exportjának pedig egynegyedét. A katalán kivitel több mint 40 százaléka vegyipari cikkekből, gépjárművekből és alkatrészekből, valamint elektrotechnikai termékekből áll.¹⁷

A katalán alkotmányellenes függetlenségi népszavazás az 1976 utáni időszak legmélyebb alkotmányos-intézményi válságát eredményezte az ibériai országban. A Mariano Rajoy-vezette néppárti kormány által kezdeményezett és a Szenátus által jóváhagyott alkotmány 155. cikkelye a katalán kormány és parlament feloszlatása mellett rendelkezett az előre hozott tartományi választások időpontjáról. Ez utóbbi eseményre 2017. december 21-én került sor.

4. A 2017. december 21-i katalán tartományi választások és politikai hatásai

A madridi központi kormány 2017. december 21-ére írta ki az előre hozott katalán tartományi választásokat. A katalánok öt éven belül harmadik alkalommal vettek részt választásokon, melynek tétje a függetlenedési folyamat támogatása vagy pedig az alkotmányos erők melletti kiállás demonstrálása volt. A két függetlenségpárti politikai tömörülés, a Katalán

Köztársasági Baloldal (ERC) és az Együtt Katalóniáért (JuntsxCat) – jóllehet továbbra sem mondott le az önálló Katalán Köztársaság megteremtéséről, de elismerte, hogy az egyoldalú függetlenség kinyilvánítása nem járható út, mert nem rendelkezik megfelelő nemzetközi támogatottsággal. Mindkét párt az alkotmány 155. cikkelyének eltörlését fogalmazta meg fő célként választási kampányában.¹⁸

A december 21-én rendezett tartományi választásokat a centrista Ciudadanos nyerte meg: a párt a szavazatok 25,4 százalékával 37 parlamenti mandátumot szerzett, s ezzel az eredménnyel a tartományi parlament legerősebb politikai erejévé vált. Inés Arrimadas pártjának sikerült mozgósítania az ibériai ország alkotmányos egysége mellett kiálló szavazópolgárokat és megszerezte a Spanyol Néppártból kiábrándult választók támogatását is. A második helyen Katalónia függetlenségét támogató JuntsxCat tömörülés végzett. A politikai csoportosulás 34 képviselői helyet szerzett a 135 fős törvényhozó testületben. Ugyancsak jól szerepelt a tartományi választásokon a radikális baloldali, Katalónia függetlenségét szorgalmazó Katalán Köztársasági Baloldal (ERC), amely a szavazatok 21,3 százalékával a harmadik legnagyobb politikai erő a katalán parlamentben.¹⁹ A választások két legnagyobb vesztese a Népi Egység (CUP) és a Spanyol Néppárt (PP), mert parlamenti frakciójuk 2015 szeptemberéhez képest felére, illetve harmadára csökkent.²⁰

A tartományi választások eredményével kapcsolatosan két lényeges megállapítás fogalmazható meg.

1. A választásokon való részvételi arány meghaladta a 81 százalékot, amely az elmúlt két évtized legmagasabb értéke. Másrészt egyértelmű törésvonal figyelhető meg a városok és a vidéki települések között. Míg Barcelonában és a nagyobb településeken a Spanyolország alkotmányos egysége mellett kiálló szavazók voltak többségben, addig vidéken a függetlenséget támogatók aránya volt a magasabb.²¹
2. Jóllehet a madridi kormány legfőbb célja a december 21-i tartományi választásokkal az volt, hogy az alkotmányos egység mellett kiálló politikai erők kerüljenek többségbe, ez a törekvése egyáltalán nem járt sikerrel, ugyanis a választásokon győztes Ciudadanos, a katalán szocialisták és a Spanyol Néppárt összesen csak 57 mandátumot szerzett, amely nem volt elegendő a kormányalakításhoz szükséges abszolút többséghez. Ebben szerepet játszott a Spanyol Néppárt rossz választási szereplése és hagyományos szavazóinak pártból való kiábrándulása.²² Ugyanakkor a függetlenségpárti erők (JuntsxCat és Katalán Köztársasági Baloldal) sem rendelkeztek a stabil kormányzáshoz szükséges 68 képviselői hellyel, ezért Kata-

lóniában elhúzódó kormányalakítási tárgyalásokra került sor. A JuntsxCat és a Katalán Köztársasági Baloldal, valamint a Népi Egység frakciója között éles vita alakult ki Katalónia függetlenségének kérdésében és a Generalitat elnökének személyében. 2018. május elején megszületett a három függetlenségpárti politikai erő közötti kompromisszumos megállapodás, melynek értelmében Quim Torrat jelölték az autonóm közösség elnöki tisztségére. Az 55 éves ügyvédet és radikális függetlenséget támogató politikust május 14-én a második fordulóban – a Népi Egység frakciójának tartózkodása mellett – választották meg a Generalitat elnökévé. Torra megválasztásával és kormányának beiktatásával Katalónia és Spanyolország közötti feszült viszony továbbra is fennmaradt, ugyanis az újonnan megválasztott katalán elnök parlamenti beszédében kijelentette, hogy továbbra is „elkötelezett az önálló Katalán Köztársaság megteremtése és az alkotmányozási folyamat mellett”.²³

A katalóniai fejleményekkel párhuzamosan a spanyol belpolitikában is lényeges változásokra került sor. 2018. május 31-én a Spanyol Szocialista Munkáspárt bizalmatlansági indítványt terjesztett be Mariano Rajoy néppárti kormányfővel szemben, miután a bíróság kimondta, hogy a Spanyol Néppárt számos korábbi tagja – így többek között a párt korábbi pénztárnoka – érintett egy 2008-ban kitört korrupciós ügyben. A szocialisták kezdeményezését támogatta a radikális baloldali Unidos Podemos mellett a nacionalista pártok közül a Katalán Köztársasági Baloldal, a Baszk Nacionalista Párt, a Compromís és az új Kanári-szigetek nevű politikai tömörülés is. Rajoy és a néppárti kabinet bukásához nagymértékben hozzájárult a 2017. október 1-jén rendezett alkotmányellenes függetlenségi népszavazás, melynek során Madrid rendőri erőt is bevetett az alkotmányos rend helyreállítása érdekében, majd ugyanebben a hónapban felfüggesztette Katalónia autonómiáját. A törvényhozás döntésével automatikusan bizalmat szavazott a legnagyobb ellenzéki párt vezetőjének, Pedro Sáncheznek, aki 2018. június 2-án letette a hivatali esküt és elfoglalta hivatalát.²⁴

Az alkotmányos és intézményi stabilitás szempontjából kulcsfontosságú kérdést jelent Katalónia helyzetének átfogó rendezése. Június 2-án megalakult az új katalán kormány, a Generalitat újonnan megválasztott elnöke, Quim Torra és kabinetjének tagjai is letették a hivatali esküt. A spanyol alkotmány 155. cikkelye, amely Katalóniát a madridi központi kormány irányítása alá vonta érvényét veszítette.²⁵ Pedro Sánchez kormányfő már 2018 június végén találkozott az új katalán elnökkel, Quim

Torrával. Megállapodtak abban, hogy rendszeresek lesznek a tárgyalások Katalónia kérdésében. A szocialista miniszterelnök kijelentette, hogy hajlandó tárgyalásokat folytatni a bebörtönzött politikai foglyokkal. Quim Torra az önrendelkezési népszavazást a központi állammal megkötött megállapodás alapján tartja megvalósíthatónak.²⁶

A katalán kérdést megnyugtatóan csak tárgyalásos módon lehet megoldani, melynek során rendezni kell a Katalán Autonóm Közösség madridi költségvetéshez való hozzájárulásának mértékét és a tartományban elmaradt infrastrukturális beruházásokat. Tekintettel a politikai erőtér és a spanyol társadalom megosztottságára, mindez korántsem lesz egyszerű feladat.²⁷

5. Konklúzió

A 2017. október 1-jei függetlenségi népszavazásra és az önálló Katalán Köztársaság megteremtéséről szóló nyilatkozat elfogadására a jelenlegi spanyol alkotmányos szabályozással és az európai joggyakorlattal ellentétes módon került sor. A Generalitat a spanyol Alkotmánybíróság tiltó határozata ellenére is ragaszkodott az alkotmányellenes referendum megtartásához. A független Katalónia eszméje, melyet kezdettől fogva határozottan képviselt Carles Puigdemont elnök és a katalán kormány, nem élvezte a nemzetközi közösség támogatását. Az Egyesült Államok és az Európai Unió tagállamai Spanyolország egysége és területi sérthetlensége mellett álltak ki, és elutasították az autonóm közösség ibériai országból való kiválását. A Mariano Rajoy-vezette néppárti kormány ugyanakkor évek óta nem folytatott érdemi tárgyalásokat a katalán kabinettel az autonóm tartomány helyzetének átfogó rendezéséről. A spanyol központi kormány által 2017. október végén bevezetett intézkedések megfeleltek az alkotmányosság követelményeinek és az 1978-ban elfogadott spanyol alapcharta rendelkezéseinek, de tovább növelték a spanyolok és a katalánok közötti érdekellentétet. A madridi jobbközép kabinet bukásához a Gürtel-korrupciós ügy mellett nagymértékben hozzájárult a 2017 őszi Katalóniában rendezett törvénytörő függetlenségi népszavazás és az azt követő fejlemények. A december 21-i tartományi választásokat a centrista Ciudadanos nyerte meg, de a katalán politikai erő – a spanyol szocialistákkal és a néppárttal – nem szerezte meg a kormányalakításhoz szükséges parlamenti mandátumok abszolút többségét, ezért az autonóm tartományban a két függetlenségpárti erő (JuntsxCat és a Katalán Köztársasági Baloldal) a Népi Egység frakciójának külső támogatásával alakíthatott kormányt. A katalán társadalom a függetlenség kérdésében a 2017. decemberi tartományi választások óta még megosz-

tottabbá, a politikai erőter pedig polarizáltabbá vált. A katalán kérdést megnyugtatóan csak valamennyi érdekelt fél bevonásával, tárgyalásos úton a jelenleg hatályos törvények maradéktalan tiszteletben tartásával lehet rendezni. A tárgyalások során mindenképpen érinteni kell az autonóm közösségek finanszírozásáról szóló törvény Katalóniát érintő rendelkezéseit (az autonóm tartomány központi költségvetéshez való hozzájárulásának újbóli szabályozása) és az elmaradt infrastrukturális beruházásokat is. A katalán kérdés megoldása nagyfokú önmérsékletet és kölcsönös kompromisszumot feltételez mind a függetlenségpárti politikusokból álló tartományi kabinet, mind pedig a szocialista kisebbségi kormány részéről.

JEGYZETEK/NOTES

1. Ríos, Pere: El secesionismo consume la ruptura. *El País*, 2017. szeptember 7. szám. In. https://elpais.com/ccaa/2017/09/06/catalunya/1504727805_215709.html Letöltve: 2019. január 15.
2. Méndez, Lucía: El Gobierno aprueba recurrir ante el Constitucional la Ley de Transitoriedad catalana. *El Mundo*, 2017. szeptember 8. szám. In. http://www.elmundo.es/espana/2017/09/08/59b279ed22601da2588b45a3.html?cid=MNOT23801&s_kw=el_gobierno_aprueba_recurrir_ante_el_constitucional_la_ley_de_transitoriedad_catalana Letöltve: 2019. január 15.
3. Noguera, Miquel: El 61% de los catalanes considera que el referéndum no es válido. *El País*, 2017. szeptember 24. szám. In. https://elpais.com/ccaa/2017/09/23/catalunya/1506191226_220170.html Letöltve: 2019. január 15.
4. Ministerio de la Presidencia y para las Administraciones Territoriales. Agencia Estatal Boletín Oficial de Estado. Constitución Española. In. https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-1978-31229 Letöltve: 2019. január 15.
5. Horváth Zoltán–Ódor Bálint (2010): Az Európai Unió szerződéses reformja. Az Unió Lisszabon után. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest. 452. old.
6. Domonkos Endre: Alkotmányos válság Spanyolországban. *Magyar Idők*, 2017. október 6. szám. In. <https://magyaridok.hu/velemen/alkotmanyos-valsag-spanyolorszagban-2298718/> Letöltve: 2019. január 16.
7. Baquero, Camilo S.: Un 90% de ‘síes’ con 2,2 millones de votos y una participación del 42%, según el Govern. *El País*, 2017. október 2. szám. In. https://elpais.com/ccaa/2017/10/02/catalunya/1506898063_586836.html Letöltve: 2019. január 16.
8. Domonkos Endre (2017): In. <https://magyaridok.hu/velemen/alkotmanyos-valsag-spanyolorszagban-2298718/> Letöltve: 2019. január 16.
9. Domonkos Endre (2017): In. <https://magyaridok.hu/velemen/alkotmanyos-valsag-spanyolorszagban-2298718/> Letöltve: 2019. január 16.

10. Sastre, Daniel G.: Puigdemont propone suspender la declaración de independencia de Cataluña y pide negociar. *El Mundo*, 2017. október 11. szám. In. <http://www.elmundo.es/cataluna/2017/10/10/59dcebe146163f77748b4653.html> Letöltve: 2019. január 16.
11. Megszavazták a független Katalán Köztársaságot, Madrid felosztással válaszol. *Magyar Nemzet Online*, 2017. október 27. szám. In. <https://mno.hu/kulfold/megszavaztak-a-katalan-koztarsasag-fuggetlenseget-kinyilvanito-javaslatot-2423995> Letöltve: 2019. január 16.
12. Díez, Anabel–Mateo, José Juan: Rajoy destituye a Puigdemont y convoca elecciones en Cataluña el 21 de diciembre. *El País*, 2017. október 28. szám. In. https://politica.elpais.com/politica/2017/10/27/actualidad/1509114362_109606.html Letöltve: 2019. január 16.
13. Suanzes, Pablo R.: Ni EEUU ni la Unión Europea reconocen la independencia de Cataluña. *El Mundo*, 2017. október 27. szám. In. <http://www.elmundo.es/espana/2017/10/27/59f3448522601db5618b45be.html> Letöltve: 2019. jan. 16.
14. Más de 3000 empresas han llevado su sede fuera de Cataluña desde el referéndum. *El País*, 2017. december 13. szám. In. https://elpais.com/economia/2017/12/13/actualidad/1513180672_824521.html Letöltve: 2019. január 16.
15. La Bolsa cierra con una caída del 1,45% en una jornada de gran tensión. *El País*, 2017. október 27. szám. In. https://elpais.com/economia/2017/10/27/actualidad/1509111458_633085.html Letöltve: 2019. január 16.
16. Viaña, Daniel: Banco de España: la crisis catalana recortará hasta un 60% el crecimiento y Cataluña puede caer en recesión. *El Mundo*, 2017. november 2. szám. In. <http://www.elmundo.es/economia/macroeconomia/2017/11/02/59fb091b268e3ef6158b459c.html> Letöltve: 2019. január 16.
17. Schrader, Klaus–Laaser, Claus-Friedrich: Die Bedeutung Kataloniens für die spanische Volkswirtschaft. *Kiel Policy Brief*, NR. 108 September 2017. Institut für Weltwirtschaft. In. <https://www.ifw-kiel.de/de/publikationen/kiel-policy-briefs/2017/en/die-bedeutung-kataloniens-fuer-die-spanische-volkswirtschaft-8611/> Letöltve: 2019. január 16.
18. Domonkos Endre: Katalán politikai patthelyzet. 2017. december 29. szám. In. <https://magyaridok.hu/velemenyn/katalan-politikai-patthelyzet-2617807/> Letöltve: 2019. január 17.
19. Baquero, Camilo S.: ERC se queda a 12.000 votos de superar a Puigdemont. *El País*, 2017. december 22. szám. In. https://elpais.com/ccaa/2017/12/21/catalunya/1513871087_776005.html Letöltve: 2019. január 17.
20. Mateo, José Juan: Albiol arrastra al PP hasta el peor resultado de su historia. *El País*, 2017. december 22. szám. In. https://elpais.com/ccaa/2017/12/21/catalunya/1513871216_846559.html Letöltve: 2019. január 17.
21. Domonkos Endre (2017): In. <https://magyaridok.hu/velemenyn/katalan-politikai-patthelyzet-2617807/> Letöltve: 2019. január 17.
22. Domonkos Endre (2017): In. <https://magyaridok.hu/velemenyn/katalan-politikai-patthelyzet-2617807/> Letöltve: 2019. január 17.
23. Ríos, Pere: Quim Torra viaja a Berlín a rendí obediencia a Puigdemont. *El País*, 2018. május 15. szám. In. https://elpais.com/ccaa/2018/05/14/catalunya/1526297919_568370.html Letöltve: 2019. január 17.

24. Domonkos Endre: Hatalomátvétel Madridban. *Magyar Idők*, 2018. június 7. szám. In. <https://magyaridok.hu/velemen/hatalomativtel-madridban-3161830/> Letöltve: 2019. január 17.
25. Domonkos Endre (2018): In. <https://magyaridok.hu/velemen/hatalomativtel-madridban-3161830/> Letöltve: 2019. január 17.
26. Sanz, Luis Ángel–Mondelo, Víctor: Pedro Sánchez ofrece a Quim Torra „libertad para hablar” de la independencia. *El Mundo*, 2017. július 4. szám. In. http://www.elmundo.es/espana/2018/07/04/5b3be76b468aeb14308b4691.html?cid=MNOT23801&s_kw=1 Letöltve: 2019. január 17.
27. Domonkos Endre (2018): In. <https://magyaridok.hu/velemen/hatalomativtel-madridban-3161830/> Letöltve: 2019. január 17.

FELHASZNÁLT IRODALOM/REFERENCES

- Baquero, Camilo S. (2017): ERC se queda a 12.000 votos de superar a Puigdemont. *El País*, 2017. december 22. szám. In. https://elpais.com/ccaa/2017/12/21/catalunya/1513871087_776005.html Letöltve: 2019. január 17.
- Baquero, Camilo S. (2017): Un 90% de ‘síes’ con 2,2 millones de votos y una participación del 42%, según el Govern. *El País*, 2017. október 2. szám. In. https://elpais.com/ccaa/2017/10/02/catalunya/1506898063_586836.html Letöltve: 2019. január 16.
- Díez, Anabel–Mateo, José Juan (2017): Rajoy destituye a Puigdemont y convoca elecciones en Cataluña el 21 de diciembre. *El País*, 2017. október 28. szám. In. https://politica.elpais.com/politica/2017/10/27/actualidad/1509114362_109606.html Letöltve: 2019. január 16.
- Domonkos Endre (2017): Alkotmányos válság Spanyolországban. *Magyar Idők*, 2017. október 6. szám. In. <https://magyaridok.hu/velemen/alkotmanyos-valsag-spanyolorszagban-2298718/> Letöltve: 2019. január 16.
- Domonkos Endre (2017): Katalán politikai patthelyzet. 2017. december 29. szám. In. <https://magyaridok.hu/velemen/katalan-politikai-patthelyzet-2617807/> Letöltve: 2019. január 17.
- Domonkos Endre (2018): Hatalomátvétel Madridban. *Magyar Idők*, 2018. június 7. szám. In. <https://magyaridok.hu/velemen/hatalomativtel-madridban-3161830/> Letöltve: 2019. január 17.
- Horváth Zoltán–Ódor Bálint (2010): *Az Európai Unió szerződéses reformja. Az Unió Lisszabon után.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest. 452. old.
- La Bolsa cierra con una caída del 1,45% en una jornada de gran tensión. *El País*, 2017. október 27. szám. In. https://elpais.com/economia/2017/10/27/actualidad/1509111458_633085.html Letöltve: 2019. január 16.
- Mateo, José Juan (2017): Albiol arrastra al PP hasta el peor resultado de su historia. *El País*, 2017. december 22. szám. In. https://elpais.com/ccaa/2017/12/21/catalunya/1513871216_846559.html Letöltve: 2019. január 17.
- Más de 3.000 empresas han llevado su sede fuera de Cataluña desde el referéndum. *El País*, 2017. december 13. szám. In. https://elpais.com/economia/2017/12/13/actualidad/1513180672_824521.html Letöltve: 2019. január 16.

- Megszavazták a független Katalán Köztársaságot, Madrid feloszlatással válszol. Magyar Nemzet Online, 2017. október 27. szám. In. <https://mno.hu/kulfold/megszavaztak-a-katalan-koztarsasag-fuggetlenseget-kinyilvanito-javaslatot-2423995> Letöltve: 2019. január 16.
- Méndez, Lucía (2017): El Gobierno aprueba recurrir ante el Constitucional la Ley de Transitoriedad catalana. *El Mundo*, 2017. szeptember 8. szám. In. http://www.elmundo.es/espana/2017/09/08/59b279ed22601da2588b45a3.html?cid=MNOT23801&s_kw=el_gobierno_aprueba_recurrir_ante_el_constitucional_la_ley_de_transitoriedad_catalana Letöltve: 2019. január 15.
- Ministerio de la Presidencia y para las Administraciones Territoriales. Agencia Estatal Boletín Oficial de Estado. Constitución Española. In. https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-1978-31229 Letöltve: 2019. január 15.
- Noguer, Miquel (2017): El 61% de los catalanes considera que el referéndum no es válido. *El País*, 2017. szeptember 24. szám. In. https://elpais.com/ccaa/2017/09/23/catalunya/1506191226_220170.html Letöltve: 2019. január 15.
- Ríos, Pere (2017): El secesionismo consuma la ruptura. *El País*, 2017. szeptember 7. szám. In. https://elpais.com/ccaa/2017/09/06/catalunya/1504727805_215709.html Letöltve: 2019. január 15.
- Ríos, Pere: Quim Torra viaja a Berlín a rendir obediencia a Puigdemont. *El País*, 2018. május 15. szám. In. https://elpais.com/ccaa/2018/05/14/catalunya/1526297919_568370.html Letöltve: 2019. január 17.
- Sastre, Daniel G. (2017): Puigdemont propone suspender la declaración de independencia de Cataluña y pide negociar. *El Mundo*, 2017. október 11. szám. In. <http://www.elmundo.es/cataluna/2017/10/10/59dcebe146163f77748b4653.html> Letöltve: 2019. január 16.
- Sanz, Luis Ángel–Mondelo, Víctor (2017): Pedro Sánchez ofrece a Quim Torra „libertad para hablar” de la independencia. *El Mundo*, 2017. július 4. szám. In. http://www.elmundo.es/espana/2018/07/04/5b3be76b468aeb14308b4691.html?cid=MNOT23801&s_kw=1 Letöltve: 2019. január 17.
- Schrader, Klaus–Laaser, Claus-Friedrich (2017): Die Bedeutung Kataloniens für die spanische Volkswirtschaft. *Kiel Policy Brief*, NR. 108 September 2017. Institut für Weltwirtschaft. In. <https://www.ifw-kiel.de/de/publikationen/kiel-policy-briefs/2017/en/die-bedeutung-kataloniens-fuer-die-spanische-volkswirtschaft-8611/> Letöltve: 2019. január 16.
- Suanzes, Pablo R. (2017): Ni EEUU ni la Unión Europea reconocen la independencia de Cataluña. *El Mundo*, 2017. október 27. szám. In. <http://www.elmundo.es/espana/2017/10/27/59f3448522601db5618b45be.html> Letöltve: 2019. január 16.
- Viaña, Daniel (2017): Banco de España: la crisis catalana recortará hasta un 60% el crecimiento y Cataluña puede caer en recesión. *El Mundo*, 2017. november 2. szám. In. <http://www.elmundo.es/economia/macroeconomia/2017/11/02/59fb091b268e3ef6158b459c.html> Letöltve: 2019. január 16.